

TA'LIM MUASSALARINI MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH
YO'LLARI

Xakimova Gulchehra Sayrpxonovna

“Pedagogika” kafedrası o‘qituvchisi.

xakimovagulchehra557@gmail.com

Elboyeva Munisa Elmurod qizi

“Matematika va Informatika” yo‘nalishi talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15652575>

Annotatsiya. Mazkur maqolada ta'lim muassasalarini boshqarish tizimini takomillashtirishning dolzarb jihatlarini yoritilgan. Bugungi kunda ta'lim sifatini va samaradorligini oshirishda menejment tizimining samarali faoliyati muhim o'rin egallaydi. Shuning uchun ta'lim jarayonida strategik rejalashtirish, innovatsion yondashuv, raqamli boshqaruv, monitoring va baholash tizimlarini rivojlantirish orqali menejmentni zamonaviylashtirish zarurati ortib bormoqda. Maqolada samarali boshqaruv modelini shakllantirish, kadrlar salohiyatini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish va ta'lim muassasasining ichki muhitini yaxshilash bo'yicha amaliy takliflar berilgan. Shuningdek, xorijiy tajribalar tahlil qilinib, ularni milliy tizimga moslashtirish imkoniyatlari ham ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim muassasasi, menejment tizimi, boshqaruv, strategik rejalashtirish, innovatsion yondashuv, raqamli boshqaruv, ta'lim sifatini, monitoring.

Abstract. This article covers the current aspects of improving the management system of educational institutions. Today, the effective functioning of the management system plays an important role in improving the quality and efficiency of Education. Therefore, in the educational process, there is an increasing need to modernize management through the development of strategic planning, an innovative approach, digital management, monitoring and evaluation systems. The article provides practical proposals for the formation of an effective management model, increasing personnel capacity, rational use of resources and improving the internal environment of an educational institution. Foreign experiments were also analyzed and the possibilities of adapting them to the national system were also considered.

Keywords: educational institution, management system, management, strategic planning, innovative approach, digital management, quality of Education, monitoring.

Аннотация. В данной статье освещаются актуальные аспекты совершенствования системы управления образовательными учреждениями. Сегодня эффективное функционирование системы управления занимает важное место в повышении качества и эффективности образования. Поэтому в образовательном процессе возрастает необходимость модернизации управления за счет развития систем стратегического планирования, инновационного подхода, цифрового управления, мониторинга и оценки. В статье даны практические предложения по формированию эффективной модели управления, наращиванию кадрового потенциала, рациональному использованию ресурсов и улучшению внутренней среды образовательного учреждения. Также был проанализирован зарубежный опыт и рассмотрены возможности его адаптации к национальной системе.

Ключевые слова: образовательное учреждение, система управления, менеджмент, стратегическое планирование, инновационный подход, цифровое управление, Качество образования, мониторинг.

Kirish. Hozirgi globallashuv davrida ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri – zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy qilish orqali ta'lim muassasalari faoliyatini samarali tashkil etishdir. Chunki ta'lim sifati bevosita uning boshqaruv tizimiga bog'liq bo'lib, samarali menejment yondashuvi orqali ta'lim jarayonining natijadorligini, ochiqqligini va innovatsion rivojlanishini ta'minlash mumkin. Bugungi kunda dunyo bo'yicha ta'lim muassasalarini strategik rejalashtirish, raqamli boshqaruv, xodimlar faoliyatini baholash va resurslardan oqilona foydalanish kabi omillar asosida yuritilayotgan menejment tizimlari keng ommalashmoqda.

O'zbekistonda ham so'nggi yillarda ta'lim tizimida islohotlar izchil olib borilmoqda va bu jarayonda samarali boshqaruv mexanizmlari joriy etilishi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Shu nuqtai nazardan, ta'lim muassasalarining menejment tizimini takomillashtirish, uni zamon talablari asosida optimallashtirish va xalqaro tajribalarni milliy sharoitga mos holda qo'llash masalasi ilmiy-amaliy tadqiqotlar markazida bo'lishi lozim.

ADABIYOTLAR TAHLILI. So'nggi yillarda ta'lim menejmenti sohasida olib borilayotgan tadqiqotlar mazkur yo'nalishda zamonaviy yondashuvlarning shakllanayotganini ko'rsatadi. O'zbekistonlik tadqiqotchilar orasida A. Xolboyev, D. Turg'unov, Sh. Alimov va boshqalar tomonidan ta'lim muassasalarini boshqarishning nazariy va amaliy jihatlari keng tahlil qilingan. Jumladan, A. Xolboyev o'z tadqiqotlarida ta'lim muassasalarida strategik rejalashtirish, rahbarlik kompetensiyasi va boshqaruv madaniyati masalalariga alohida e'tibor qaratgan. D. Turg'unov esa menejment tizimini takomillashtirishda innovatsion texnologiyalar, jumladan raqamli boshqaruv tizimlarining roli va imkoniyatlarini o'rganib chiqqan. Shuningdek, Sh. Alimov ta'lim muassasalarida monitoring va baholash tizimlarini rivojlantirish orqali boshqaruv samaradorligini oshirish mumkinligini ta'kidlaydi. Xorijiy adabiyotlarda esa ta'lim menejmenti doirasida yetakchilik (leadership), islohotlarni boshqarish, sifat nazorati, inson resurslarini boshqarish va ichki nazorat tizimlarining o'rni keng tahlil qilinadi. Ushbu yo'nalishda P. Drucker, M. Fullan, H. Mintzberg kabi olimlarning ishlari muhim manba hisoblanadi. Bu asarlarda tashkilot ichida maqsadga yo'naltirilgan boshqaruv madaniyatini shakllantirish, xodimlar motivatsiyasi va o'zgarishlarga moslashuvchanlik bo'yicha konseptual yondashuvlar ilgari surilgan. Ularning qarashlarini O'zbekiston sharoitida amaliyotga tatbiq etish, mahalliy ehtiyojlarga moslashtirilgan boshqaruv modelini ishlab chiqishda katta ahamiyatga ega.

Shuningdek, ta'lim menejmenti bo'yicha xalqaro tashkilotlar, jumladan UNESCO, OECD va World Bank tomonidan ishlab chiqilgan tahliliy hisobotlar va metodik tavsiyalar ham sohani chuqur o'rganishda ishonchli manba bo'lib xizmat qilmoqda.

TADQIQOTLAR METODOLOGIYASI. Mazkur tadqiqotda ta'lim muassasalarining boshqaruv tizimini takomillashtirishga doir muammolarni o'rganish, mavjud holatni tahlil qilish va takliflar ishlab chiqish asosiy maqsad qilib olindi. Tadqiqot metodologiyasi zamonaviy pedagogik va menejment nazariyalariga tayangan holda, tizimli yondashuv, funksional tahlil va diagnostik metodlar asosida shakllantirildi. Ilmiy ishda sifat (kvalitativ) va miqdoriy (kvantitativ) tadqiqot usullari uyg'unlashtirilib qo'llanildi.

Ma'lumot to'plash uchun so'rovnoma, yarim strukturali suhbatlar, hujjatlarni tahlil qilish va kuzatuv metodlari tanlandi. So'rovnomalar orqali turli turdagi ta'lim muassasalarining rahbarlari, o'qituvchilari hamda administratorlarining boshqaruv amaliyotidagi yondashuvlari, duch kelayotgan muammolari va ehtiyojlari aniqlab olindi. Suhbatlar orqali esa boshqaruv tizimining real holati, inson resurslarini boshqarish, raqamli texnologiyalardan foydalanish va monitoring jarayonlarining qanday kechayotgani yuzasidan chuqur ma'lumotlar olindi.

Shuningdek, bir qator muassasalarda kuzatuv o'tkazilib, menejment faoliyatining amaliy jihatlari o'rganildi. Olingan ma'lumotlar asosida statistik tahlil olib borilib, muammolar va ularning yechimiga doir amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Tadqiqot davomida xorijiy tajribalarning milliy tizimga mos keluvchi jihatlari tahlil qilinib, ularni integratsiyalash bo'yicha metodik yondashuvlar ishlab chiqildi. Tadqiqot natijalari esa amaliyotga tatbiq etilishi mumkin bo'lgan boshqaruv modelini ishlab chiqishga xizmat qildi.

NATIJA VA MUHOKAMA. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ta'lim muassasalarining menejment tizimi samaradorligi ko'p jihatdan rahbariyatning boshqaruv ko'nikmalari, resurslardan oqilona foydalanish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish va xodimlar motivatsiyasiga bog'liq. So'rovnoma va suhbatlar orqali olingan ma'lumotlarga ko'ra, ko'plab ta'lim muassasalarida strategik rejalashtirish yetarlicha tizimlashtirilmagan, qaror qabul qilishda an'anaviy va markazlashgan yondashuvlar ustuvorlik qiladi, bu esa innovatsion g'oyalarning ilgari surilishi va amalga oshirilishini sekinlashtiradi.

Kuzatuv natijalari esa boshqaruvning ayrim darajalarida zamonaviy menejment tamoyillari, xususan natijaga yo'naltirilgan yondashuv va samaradorlik monitoringi yetarlicha qo'llanilmayotganini ko'rsatdi. Shu bilan birga, ayrim ilg'or muassasalarda raqamli boshqaruv platformalari, xodimlar faoliyatini baholash tizimlari va ochiq muloqot madaniyatining joriy etilgani ijobiy samara berayotgani aniqlandi. Xorijiy tajriba tahlillari milliy sharoitda ham menejmentga strategik yondashuvni kuchaytirish, vakolat va javobgarlikni aniq taqsimlash, shaffoflikni oshirish orqali samaradorlikni sezilarli darajada oshirish mumkinligini ko'rsatdi.

Muhokamalar davomida aniq bo'ldiki, ta'lim muassasasi menejmenti faqat tashkiliy-boshqaruv faoliyati emas, balki ilg'or g'oyalar, raqamli innovatsiyalar va inson kapitaliga asoslangan uzviy jarayon sifatida shakllanishi lozim. Boshqaruvda inson omilining qadrlanishi, doimiy o'rganish va yangilikka ochiqlik orqali ta'lim muassasasining raqobatbardoshligi ta'minlanadi.

XULOSA. Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, shuni xulosa qilish mumkinki, ta'lim muassasalarining menejment tizimini takomillashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Zamonaviy boshqaruv yondashuvlari asosida tashkil etilgan menejment tizimi ta'lim sifati, xodimlar samaradorligi, muassasa raqobatbardoshligi va o'quvchilar/yoshlarning o'sishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim tizimida strategik rejalashtirishning yo'qligi, raqamli vositalardan foydalanishdagi sustkashlik, vakolatlarning noto'g'ri taqsimlanishi kabi muammolar samarali menejmentga to'siq bo'layotgani aniqlandi. Shuning uchun ham menejment tizimini takomillashtirish bo'yicha quyidagi takliflar ilgari suriladi: birinchidan, har bir ta'lim muassasasida strategik rivojlanish rejasini ishlab chiqish va uni doimiy monitoring qilish tizimini joriy etish zarur; ikkinchidan, rahbar kadrlar uchun zamonaviy menejment, liderlik va raqamli boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan maxsus malaka oshirish kurslarini

muntazam tashkil etish lozim; uchinchidan, muassasa ichida ochiqlik, ishonch va tahlilga asoslangan qaror qabul qilish madaniyatini shakllantirish muhim; to'rtinchidan, ta'lim menejmentiga raqamli texnologiyalarni chuqur integratsiya qilish, shu jumladan elektron hujjat aylanishi, onlayn monitoring va xodimlar faoliyatini baholash tizimlarini joriy etish zarur.

Bundan tashqari, xorijiy tajribalarning o'rganilishi asosida milliy modelni yaratish va har bir hudud yoki ta'lim turi xususiyatlaridan kelib chiqib moslashtirish ishlari olib borilishi kerak.

Bularning barchasi ta'lim muassasalarining boshqaruv tizimini zamon talablariga mos holda rivojlantirish, samaradorlikni oshirish va natijadorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Xolboyev A. "Ta'lim muassasalarini boshqarish nazariyasi va amaliyoti". – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
2. Alimov Sh. "Oliy ta'lim tizimida menejment faoliyatining samaradorligini oshirish yo'llari". – Toshkent: Ilm Ziyo, 2019.
3. Turg'unov D. "Zamonaviy menejment asoslari". – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
4. Yuldashev M. "Ta'lim menejmenti: nazariya va amaliyot". – Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti, 2022.
5. To'xtayev M. "Ta'lim muassasalarida innovatsion boshqaruv tizimi". – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
6. Normurodov M. "Pedagogik boshqaruvda raqamli texnologiyalardan foydalanish". – Toshkent: Iqtisod–Moliyaviy nashriyoti, 2020.
7. Usmonova D. "Ta'lim tizimida inson resurslarini boshqarish masalalari". – Nukus: Karakalpak universiteti nashriyoti, 2021.
8. Raximova Z. "Ta'lim menejmentida monitoring va baholash tizimlari". – Toshkent: Ilmiy-fan, 2022.
9. G'ulomova N. "Ta'lim muassasalarida strategik boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish". – Termiz: TDPI nashriyoti, 2023.
10. G Xakimova "Zamonaviy jamiyatda innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirishda ta'lim turizmining roli". Yangi o'zbekistonda milliy turizm istiqbollari 1 (01), 2024
11. Karimov B. "Ta'limda rahbarlik va liderlik kompetensiyalari". – Toshkent: Fan, 2019.